वैयाकरणसिद्धान्तकौमुद्यां

कृदन्तप्रकरणम्

[१४] कृत्प्रत्ययाः

१३.०९.२०१९

Neelesh Bodas

neelesh.bodas@gmail.com

Email: sanskritfromhome@vyomalabs.in

www.sanskritfromhome.in

येनाक्षरसमाम्नायमधिगम्यमहेश्वरात्
कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नमः ॥

वाक्यकारं वररुचिं भाष्यकारं पतञ्जलिम्
पाणिनिं सूत्रकारञ्च प्रणतोऽस्मि मुनित्रयम् ॥

मुनित्रयं नमस्कृत्य तदुक्तीः परिभाव्य च
वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदीयं विरच्यते ॥

पुनःस्मारणम् - अस्य वर्गस्य प्रयोजनानि

vyoma
॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥
Saṃskṛtam · Value Education · Technology

- सिद्धान्तकौमुद्याः कृदन्तप्रकरणस्य सर्वेषां सूत्राणां विस्तारेण अध्ययनम् ।
- यत्र आवश्यकं तत्र अन्येषां व्याख्यानानां साहाय्येन शास्त्राध्ययनम् ।
- सर्वेभ्यः धातुभ्यः यथायोग्यं कृत्प्रत्यययोजनम् ।
- कृत्प्रत्यये परे रूपनिर्माणप्रक्रियायाः अभ्यासः ।
- अष्टाध्याय्याः तृतीयाध्यायस्य कण्ठस्थीकरणम् ।

पुनरावर्तनम्

- "सार्वधातुकत्वम्" तथा "शित्त्वम्" एतौ भिन्नौ विषयौ । परन्तु कृत्-प्रत्ययानां विषये द्वौ शब्दौ समानार्थकौ ।
- ६.१.४५ आदेच उपदेशेऽशिति - उपदेशे एजन्तस्य धातोः आत्वं स्यात्, न तु शिति । शित्-प्रत्ययस्य विवक्षा नास्ति चेत्, प्रत्ययविधानात् पूर्वमेव आकारादेशः भवति, ततः यथायोग्यं प्रत्ययः विधीयते ।
- निषेधस्य प्रकारद्वयम् - **पर्युदासः**, **प्रसज्यप्रतिषेधश्च** । यत्र एकपदार्थस्य निषेधं कृत्वा विपरीतपदार्थः अपेक्ष्यते, तत्र **पर्युदासपक्षः** स्वीक्रियते । यत्र क्रियायाः निषेधः क्रियते, विपरीतक्रिया च नैव अपेक्ष्यते, तत्र **प्रसज्यप्रतिषेधपक्षः** स्वीक्रियते । ६.१.४५ आदेच उपदेशेऽशिति इत्यत्र निर्दिष्टः आकारादेशः प्रत्ययविधानात् पूर्वमेव इष्यते, अतः अत्र **प्रसज्यप्रतिषेधपक्षः** आश्रीयते ।
- (परिभाषा ७) नानुबन्धकृतम् अनेजन्तत्वम् - धातोः एजन्तत्वनिर्णये अनुबन्धस्य चिन्तनं न करणीयम् । ३.४.१९ उदीचां माङो व्यतीहारे अत्र "मेङ्" धातोः "माङ्" इति निर्देशः अस्य ज्ञापकम् ।
- ६.१.५० मीनातिमिनोतिदीङां ल्यपि च ; ६.१.५१ विभाषा लीयतेः - एषाम् आत्वं स्यात् ल्यपि, चकाराद् अशिति एच्-निमित्ते । लीलीङोः आत्वं वा स्यात् एच्-विषये ल्यपि च ।
- ७.१.६५ आङो यि , ७.१.६६ उपात् प्रशंसायाम् - आङः परस्य लभेः नुम् स्यात् यादौ प्रत्यये विवक्षिते । उपात्परस्य लभेर्नुम् स्याद्यादौ प्रत्यये विवक्षिते प्रशंसायां गम्यमानायाम् ।

धातुभ्यः विहिताः प्रत्ययाः

सनादिप्रत्ययाः

सन्, यङ्,
णिच्, यक्,
आय, ईयङ्,
णिङ्

विकरणप्रत्ययाः

स्य, तास्, सिप्, आम्,
च्लि, सिच्, क्स, चङ्,
अङ्, चिण्, यक्, शप्,
श्यन्, श्नु, श, श्नम्, उ,
श्ना, शानच्, शायज्, अङ्

तिङ्प्रत्ययाः

तिप्, तस्, झि
सिप्, थस्, थ
मिप्, वस्, मस्
त, आताम्, झ,
थास्, आथाम्, ध्वम्,
इट्, वहि, महिङ्

कृत्प्रत्ययाः

तव्यत्, तव्य, अनीयर्,
...
...
...
...
क्त्वा, णमुल्, तुमुन्

कृत्-संज्ञा

३.१.९१ धातोः

३.१.९२ तत्रोपपदं सप्तमीस्थम्

३.१.९३ कृदतिङ्

...

३.४.७६ क्तोऽधिकरणे च ध्रौव्यगतिप्रत्यवसानार्थेभ्यः

३.४.७७ लस्य

३.१.९१ धातोः इति प्रत्याख्याते एतदेव सूत्रम् अधिकाररूपेण स्वीक्रियते ।

३.१.९३ (३७४) कृदतिङ्

(कौमुदी) संनिहिते धात्वधिकारे तिङ्भिन्नः प्रत्ययः कृत्संज्ञः स्यात् ।

(काशिका) अस्मिन् धात्वधिकारे तिङ्वर्जितः प्रत्ययः कृत्संज्ञको भवति ।

(न्यासः) कृत्संज्ञायां सत्यां कृत्तद्धितसमासाश्च १.२.४६ इति प्रातिपदिकसंज्ञा ।

(पदमञ्जरी) अतिङिति किम् ? ..... तिङन्तस्य कृदन्तं प्रातिपदिकमिति प्रातिपदिकसंज्ञायां पचेरन् - नलोपः प्राप्नोति, पपाच ब्राह्मणी - टाप् प्राप्नोति, सर्वत्र च स्वाद्युत्पत्तिः प्रसज्येत ।

कृत्प्रत्ययाः

vyoma
॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥
Saṃskṛtam • Value Education • Technology

http://ashtadhyayi.com/kridanta

कृत्प्रत्ययानां प्रकारद्वयम्

vyoma ॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥
Saṃskṛtam · Value Education · Technology

धातोः साक्षात् विहिताः कृत्प्रत्ययाः

एते कृत्-प्रत्ययाः कृदन्तप्रकरणस्य सूत्रैः साक्षात् धातोः पाठिताः सन्ति ।

- ३.१.९६ तव्यत्तव्यानीयरः - सर्वेभ्यः धातुभ्यः "तव्यत्", "तव्य", "अनीयर्" एते प्रत्ययाः विधीयन्ते ।
- ३.१.९७ अचो यत् - अजन्तेभ्यः धातुभ्यः "यत्" प्रत्ययः भवति ।
- ३.२.१४४ अपे च लषः - "अप + लष्" धातोः घिनुण्-प्रत्ययः भवति ।

लकाराणाम् आदेशरूपेण विहिताः कृत्प्रत्ययाः

एते कृत्-प्रत्ययाः धातोः विहितस्य लकारप्रत्ययस्य आदेशरूपेण विधीयन्ते ।

- **शतृ, शानच्** - एतौ प्रत्ययौ **लट्लकारस्य** तथा **लृट्लकारस्य** आदेशरूपेण विधीयेते ।
  - पठ् + लट् → पठ् + शतृ ।
  - लभ् + लृट् → लभ् + स्य+ शानच् ।
- **कानच्, क्वसुँ** - एतौ प्रत्ययौ **लिट्लकारस्य** आदेशरूपेण विधीयेते ।
  - सु + लिट् → सु + सु + लिट् → सु + सु + कानच् ।
  - पा + लिट् → प + पि + लिट् → प + पि + क्वसुँ ।

कृत्प्रत्ययेषु अनुबन्धाः / इत्संज्ञकवर्णाः

vyoma ॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥
Saṃskṛtam · Value Education · Technology

कृत्प्रत्ययेषु उपस्थिताः ये वर्णाः -

- प्रक्रियायाः आरम्भे एव लुप्यन्ते
- प्रक्रियायां स्वयं प्रत्यक्षरूपेण भागं न स्वीकुर्वन्ति परन्तु अप्रत्यक्षरूपेण किञ्चित् परिवर्तनं कारयन्ति

ते **अनुबन्धाः / इत्संज्ञकवर्णाः** नाम्ना ज्ञायन्ते ।

घञ् = ~~घ्~~ + अ + ~~ञ्~~	अच् = अ + ~~च्~~	अण् = अ + ~~ण्~~
पच् + घञ् → पच् + अ → पाक	पच् + अच् → पच् + अ → पच	पच् + अण् → पच् + अ → पाच

उच्चारणार्थ प्रयुक्ताः वर्णाः तथा अनुबन्धाः

कृत्प्रत्ययेषु विद्यमानाः ये वर्णाः प्रक्रियायाः आरम्भे लुप्यन्ते, ते सर्वे "इत्संज्ञकवर्णाः" इति न आवश्यकम् ।

कृत्प्रत्यये विद्यमानाः आरम्भे लुप्यमानाः वर्णाः

उच्चारणार्थं स्थापिताः वर्णाः

- **णिनि, इनि, मनिन्** इत्यत्र नकारोत्तरः इकारः
- **क्विप्, विच्, ण्वि** इत्यत्र वकारोत्तरः इकारः
- **घिनुण्, इनुण्** इत्यत्र नकारोत्तरः उकारः
- **तुमुन्, खमुञ्** इत्यत्र मकारोत्तरः उकारः

इत्संज्ञकवर्णाः / अनुबन्धाः

- **क्तवतु, क्वसु** इत्यत्र उकारः
- **ण्वि, ण, अण्** इत्यत्र णकारः
- **ड, डु** इत्यत्र डकारः
- **थकन्, त्वन्, तवेन्** इत्यत्र नकारः

इत्संज्ञकवर्णानां प्रयोजनम्

vyoma ॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥
Saṃskṛtam · Value Education · Technology

इत्संज्ञकवर्णस्य प्रयोजनम् भवेदेव ।

विना प्रयोजनम् वर्णस्य इत्संज्ञा न भवति ।

यदि कश्चन वर्णः प्रक्रियायाः प्रारम्भे लुप्यते, परन्तु तस्य अग्रे किमपि कार्यं न विद्यते, तर्हि सः केवलं उच्चारणार्थः / स्पष्टप्रतिपत्त्यर्थः ज्ञेयः । तस्य इत्संज्ञा न भवति ।

कृत्प्रत्ययेषु इत्संज्ञाविधायकानि सूत्राणि

vyoma ॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥ Saṃskṛtam · Value Education · Technology

१.३.२ उपदेशेऽजनुनासिक इत्	अनुनासिकस्वरः इत्संज्ञकः भवति ।	क्तवतुँ, शतृँ
१.३.३ हलन्त्यम्	अन्तिमव्यञ्जनम् इत्संज्ञकं भवति ।	टक्, अङ्, अच्, इञ्, ञ्युट्, अण्, यत्, नन्, अप्, खल्, खश्, अनीयर्
१.३.६ षः प्रत्ययस्य	प्रत्ययादिषकारः इत्संज्ञकः भवति ।	षाकन्, ष्ट्रन्, ष्वुन्
१.३.७ चुटू	प्रत्ययादिः चवर्गीयवर्णः, टवर्गीयवर्णः इत्संज्ञकः भवति ।	चानश्, ञ्युट्, ट, ड, ण
१.३.८ लशक्वतद्धिते	प्रत्ययादिः लकारः, शकारः, कवर्गीयवर्णः इत्संज्ञकः भवति ।	ल्युट्, शानच्, क्त्वा, खच्, ग्स्नु, घ, ङ्वनिप्
१.३.९ तस्य लोपः	इत्संज्ञकवर्णस्य (प्रक्रियायाः आरम्भे एव) लोपः भवति । यथा - पठ् + शतृ → पठ् + अत् → ... → पठत् ।	

उ ऋ क् ख् ग् घ् ङ् च् ञ् ट् ड् ण् त् न् प् र् ल् श् ष्

कृत्प्रत्ययेषु इत्संज्ञायाः प्रयोजनम्

vyoma
॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥
Saṃskṛtam · Value Education · Technology

कृदन्तस्य निर्माणम्

कृत्-प्रत्ययेषु विद्यमानैः इत्संज्ञकवर्णैः कृदन्तप्रक्रियायां कश्चन विशिष्टः आदेश / आगमः / निषेधः विधीयते ।

यथा - "क्त्वा" प्रत्ययः "**कित्**" अस्ति अतः अस्मिन् प्रत्यये परे "भूत्वा" इत्यत्र अङ्गस्य गुणः निषिध्यते ।

कृदन्तस्य स्वरनिर्धारणम्

कृत्-प्रत्ययेषु विद्यमानैः इत्संज्ञकवर्णैः कृदन्तस्य उच्चारणे प्रयुक्ताः उदात्तादिस्वरभेदाः निर्दिश्यन्ते ।

यथा - "तव्यत्" प्रत्ययः "**तित्**" अस्ति, अतः तव्यत्-प्रत्ययान्तस्य "पठितव्यः" शब्दस्य उच्चारणसमये तकारोत्तरः अकारः "स्वरितः" उच्चार्यते ।

कृदन्तात् अन्यप्रत्ययविधानम्

कृत्-प्रत्ययेषु विद्यमानैः इत्संज्ञकवर्णैः कृदन्तशब्दात् पदनिर्माणसमये कश्चन विशिष्टः प्रत्ययः / आगमः विधीयते ।

यथा - "शतृ" प्रत्ययः "**ऋदित्**" अस्ति, अतः शतृ-प्रत्ययान्तस्य "पठत्" इति प्रातिपदिकस्य पुँल्लिङ्गस्य द्वितीयैकवचनस्य रूपसिद्धौ "पठन्तम्" इत्यत्र नुमागमः विधीयते ।

कृदन्तप्रक्रियायाम् इत्संज्ञाप्रयोजनम्

vyoma ॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥
Saṃskṛtam · Value Education · Technology

शित् / अशित्	गणविकरणम् / इडागमः	ज्ञा + श्ना + शतृ → जानत् । पठ् + इट् + क्त्वा → पठित्वा ।
कित् / गित् / ङित्	गुणवृद्धिनिषेधः	भू + क्त्वा → भूत्वा । जि + ग्स्नु → जिष्णु । भिद् + अङ् → भिदा ।
कित्	सम्प्रसारणम्	वच् + क्त्वा → उक्त्वा ।
ञित् / णित्	वृद्ध्यादेशः	कृ + ण्यत् → कार्य । भू + घञ् → भाव्य ।
डित्	टिलोपः	पङ्क + जन् + ड → पङ्क + ज् + अ → पङ्कज ।
घित्	कुत्वम्	पच् + घञ् → पाक । युज् + घिनुण् → योगिन् ।
खित्	पूर्वपदकार्यम्	काली + मन् + खश् → कालिम्मन्यः ।
पित्	तुगागमः	प्र + कृ + ल्यप् → प्र + कृ + तुक् + ल्यप् → प्रकृत्य ।

कृदन्तस्य स्वरनिर्धारणे इत्संज्ञाप्रयोजनम्

vyoma ॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥
Saṃskṛtam · Value Education · Technology

चित्	६.१.१६३ चितः	कृदन्तस्य अन्तोदात्तत्वम् ।	लभ् + शानच् → लभमान ।
ञित्	६.१.१९७ ञ्नित्यादिर्नित्यम्	कृदन्तस्य आद्युदात्तत्वम् ।	पच् + घञ् → पाक ।
तित्	६.१.१८५ तित्स्वरितम्	प्रत्ययस्य आदिस्वरितत्वम् ।	भू + तव्यत् → भवितव्य ।
	६.१.२१३ यतोऽनावः	द्व्यचः कृदन्तस्य आद्युदात्तत्वम् ।	भू + यत् → भव्य ।
नित्	६.१.१९७ ञ्नित्यादिर्नित्यम्	कृदन्तस्य आद्युदात्तत्वम् ।	लु + वुन् → लवक ।
	६.२.५० तादौ न निति कृत्यतौ	गतिसंज्ञकस्य आदिस्वरस्य प्रकृतिस्वरविधानम् ।	प्र + कृ + तृन् → प्रकर्तृ ।
पित्	३.१.४ अनुदात्तौ सुप्पितौ	प्रत्ययस्य आद्यनुदात्तत्वम् ।	कृ + अप् → कर ।
रित्	६.१.२१७ उपोत्तमं रिति	कृदन्तस्य उपोत्तमस्वरस्य उदात्तत्वम् ।	पठ् + अनीयर् → पठनीय
लित्	६.१.१९३ लिति	प्रत्ययपूर्वस्वरस्य उदात्तत्वम् ।	चिकीर्ष + ण्वुल् → चिकीर्षक ।

कृदन्तात् पदनिर्माणसमये इत्संज्ञाप्रयोजनम्

vyomalabs
॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥
Saṃskṛtam · Value Education · Technology

टित्	४.१.१५ टिड्ढाणञ्...	ङीप् इति स्त्रीप्रत्ययः ।	हा + ल्युट् + ङीप् → हायनी ।
षित्	४.१.४१ षिद्गौरादिभ्यश्च	ङीष् इति स्त्रीप्रत्ययः ।	नृत् + ष्वुन् + ङीष् → नर्त्तकी ।
उदित् / ऋदित्	४.१.६ उगितश्च	ङीप् इति स्त्रीप्रत्ययः ।	कृ + शतृँ + ङीप् → कुर्वती । कृ + क्तवतुँ → ङीप् → कृतवती ।
	७.१.७० उगिदचां सर्वनामस्थाने अधातोः	पुँल्लिङ्गे सर्वनामस्थाने नुमागमः ।	पठ् + शतृँ + जस् → पठन्तः । पठ् + क्तवतुँ + औ → पठितवन्तौ ।

कृत्प्रत्ययानाम् आदेशविधानम् १

vyomalabs ॥वाचं धेनुमुपासीत॥ Saṃskṛtam · Value Education · Technology

- इत्संज्ञकवर्णस्य / उच्चारणार्थं प्रयुक्तस्य वर्णस्य लोपात् अनन्तरम् प्रत्यये किञ्चन परिवर्तनं भवितुम् अर्हति ।

७.१.१ (१२४७) युवोरनाकौ

युवु एतयोरनुनासिकयोः क्रमात् अन अक एतावादेशौ स्तः ।

(काशिका) यु वु इत्येतयोः उत्सृष्टविशेषणयोः **अनुनासिकयणोः** प्रत्यययोर्ग्रहणम्, तयोः स्थाने यथासङ्ख्यम् अन अक इत्येतावादेशौ भवतः । ... अनुनासिकयणोः इति किम्? ऊर्णाया युस् ५.२.१२३ ऊर्णायुः । भुजिमृङ्भ्यां युक्त्युकौ (उणादि. ३.२१) भुज्युः, मृत्युः इति । एवम् आदीनां हि यणोऽनुनासिकत्वं न प्रतिज्ञायते, प्रतिज्ञानुनासिक्याः पाणिनीयाः ।

यत्र इत्संज्ञालोपात् / उच्चारणार्थं प्रयुक्तानां वर्णानां लोपात् अनन्तरम् "यु" / "वु" इति अवशिष्यते, तत्र तयोः क्रमेण "अन" / "अक" एतौ आदेशौ भवतः । अदन्तौ एतौ आदेशौ ।

- ल्यु / ल्युट् / ख्युन् / ज्युट् / ण्युट् / युच् / → यु → अन ।
- ण्वुच् / ण्वुल् / वुञ् / वुन् / ष्वुन् → वु → अक

यथा - लिख् + ल्युट् → लेखन । लिख् + ण्वुल् → लेखक ।

कृत्प्रत्ययानाम् आदेशविधानम् २

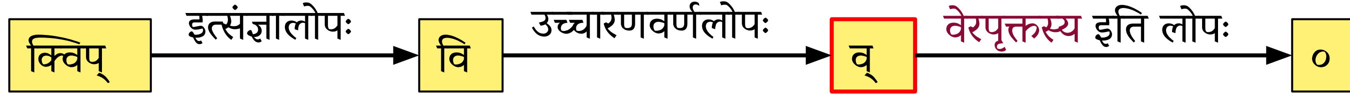
vyoma ॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥ Saṃskṛtam · Value Education · Technology

६.१.६७ (३७५) वेरपृक्तस्य

अपृक्तस्य वेः लोपः स्यात् ।

१.२.४१ अपृक्तः एकाल् प्रत्ययः - इत्संज्ञालोपात् / उच्चारणार्थं प्रयुक्तानां वर्णानां लोपात् अनन्तरम् यस्मिन् प्रत्यये एकः एव वर्णः अवशिष्यते सः प्रत्ययः **अपृक्तः** अस्ति इति उच्यते । यथा - कि, डु, णच्, केन्, अ ।

"वि" इत्यस्मात् जायमानस्य "व्" इति अपृक्तप्रत्ययस्य लोपः भवति । एतादृशः प्रत्ययः "सर्वापहारी" नाम्ना ज्ञायते ।

- सेना + नी + **क्विप्** → सेना + नी + ० → सेनानी ।
- प्र + भज् + **ण्वि** → प्र + भज् + ० → प्रभाज् ।
- घृत + स्पृश् + **क्विन्** → घृत + स्पृश् + ० → घृतस्पृश् ।

१.२.४६ कृत्तद्धितसमासाश्च इति प्रातिपदिकसंज्ञा ।

सर्वापहारिणः कृत्प्रत्ययाः

विच्, विट्, क्विप्, क्विन्, ण्वि, ण्विन्

कृत्प्रत्ययानाम् आदेशविधानम् ३

vyoma ॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥
Saṃskṛtam · Value Education · Technology

७.१.३७ (३३३२) समासेऽनञ्पूर्वे क्त्वो ल्यप्	अव्ययपूर्वपदे अनञ्समासे क्त्वो ल्यबादेशः स्यात् ।

"ल्यप्" इति ~~प्रत्ययः~~ आदेशः

१.१.५६ (३३३२) स्थानिवदादेशोऽनल्विधौ

आदेशः स्थानिवत्स्यात्, न तु स्थान्यलाश्रयविधौ ।

(काशिका) किम् उदाहरणम् ?
धात्वङ्गकृत्तद्धिताव्ययसुप्तिङ्पदादेशाः ।... कृदादेशः कृद्वद् भवति - प्रकृत्य, प्रहृत्य । क्त्वो ल्यबादेशे कृते ह्रस्वस्य पिति कृति तुक् ६.१.७१ इति तुग् भवति ।

कृत्-प्रत्ययस्य स्थाने विहितः आदेशः स्थानिवद्भावेन कृत्-प्रत्ययसंज्ञकः भवति ।
अतएव क्त्वा-प्रत्ययस्य आदेशः "ल्यप्" स्वयमपि "कृत्-प्रत्ययः" नाम्ना ज्ञायते ।

ल्यप् इति **पित्-प्रत्ययः**, अतएव प्र + कृ + ल्यप् इत्यत्र ६.१.७१ ह्रस्वस्य पिति कृति तुक् इति तुगागमं कृत्वा प्रकृत्य इति रूपं सिद्ध्यति ।

क्त्वा-प्रत्ययस्य "कित्"धर्मः ल्यप्-प्रत्यये अपि आरोप्यते । अतः ल्यप्-प्रत्ययः **कित् अपि अस्ति** । अतएव प्र + भू + य → प्रभूय इत्यत्र १.१.५ क्ङिति च गुणः निषिध्यते ।

(परिभाषा ५४) **अन्तरङ्गान् अपि विधीन् बहिरङ्गो ल्यप् बाधते** अनया परिभाषया क्त्वा-प्रत्ययस्य "ल्यप्" इति आदेशविधानम् बहिरङ्गे सत्यपि अन्तरङ्गविधेः अपेक्षया प्रथमं करणीयम् ।

कृत्प्रत्ययानां दृश्यरूपम्, सारूप्यम्

vyoma ॥ वाचं धेनुमुपासीत ॥ Saṃskṛtam · Value Education · Technology

- **दृश्यरूपम्** = इत्संज्ञकवर्णानां तथा च उच्चारणार्थं प्रयुक्तानां वर्णानां लोपात् अनन्तरम्, आवश्यकं चेत् प्रत्ययादेशं कृत्वा यत् अवशिष्यते / जायते तत् ।

  यथा - शतृ → अत् । घिनुण् → इन् । ल्यप् → य । ल्युट् → अन ।
  ण्वुल् → अक । क्विप् → ० ।

- **सारूप्यम्** = दृश्यरूपस्य समानता ।
  - घ / अप् / ड / क / ण / अच् / अण् → अ । एते सर्वे सरूपप्रत्ययाः ।
  - क्तिन् → ति । क्त → त । क्तवतु → तवत् । एते सर्वे विरूपप्रत्ययाः ।

(परिभाषा ८)
नानुबन्धकृतमसारूप्यम्

यत्र केवलम् अनुबन्धेन वैरूप्यं जायते, परन्तु अनुबन्धलोपात् अनन्तरं सारूप्यं विद्यते, तत्र सारूप्यमेव ज्ञातव्यम् । इत्युक्ते, द्वयोः प्रत्यययोः सारुप्यनिर्णयसमये इत्संज्ञकवर्णांना चिन्तनं न करणीयम् ।

अभ्यासः

http://bit.ly/sk-kridanta-exercises

अष्टाध्यायीजगन्माता यस्य चित्तात् समुत्थिता
वेदानामुपकाराय तस्मै पाणिनये नमः ॥

शब्दब्रह्म समाराध्य कृतवान् यो विलक्षणम्
सर्वाश्चर्यमिदं शास्त्रं तस्मै पाणिनये नमः ॥

येन धौता गिरः पुँसां विमलैः शब्दवारिभिः
तमश्चाज्ञानजं भिन्नं तस्मै पाणिनये नमः ॥

QUESTIONS/DOUBTS?

Email us @

sanskritfromhome

@vyomalabs.in

- For downloading course-materials, login @ www.sanskritfromhome.in
- Subscribe to our youtube channel @ vyoma-samskrta-pathasala
- Buy our Samskrita-learning products @ www.digitalsanskritguru.com
- Support our cause for Samskrita-Samskriti @ www.vyomalabs.in